

procesinde oqıtıwdıń hár bir basqışında oqıwshılardıń óz betinshe úyreniw iskerligi procesin basqarıwǵa járdem beretuǵın, olardıń bilimlerin baqlawǵa itibar qaratuı lazım.

Oqıtıwdıń toparlı forması – tiykarǵı emes, bálkim oqıtıwdıń qosımsha forması bolıp tabıladı [6]. Ol tómén ózlestiriwshi oqıwshılardıń oqıwda artta qalıwına jol qoyıw hám qábiletli oqıwshılar ushın jaqsı sharayatlar jaratıw múmkinshiligin beredi. Oqıtıwdıń bunday formasın oqıwshılardıń individual parqı anıq kórinip turǵan klaslarda qollaw múmkin. Sabaqtıń basında oqıwshılardı jumıs maqsetin túsindiriw, tayarlangan tapsırmalardı hám olardı orınlawǵa kórsetpelerdi tarqatıw, toparlı islewdiń barısı hám nátiyjesin analizlew hám konsultaciýalar beriw kerek.

Tájiriye sonı kórsetedi, jumıstıń dáslepki basqışlarında, ásirese 5-6 klaslarda, pán boyınsha bilim dárejeleri túrlishe bolǵan oqıwshılardı birlestiriwshi toparlar nátiyjelirek boladı. Topardıń barlıq aǵzalarınń aktiv islewine erisiw ushın toparlar quramın bir neshe ret ózgertiw kerek boladı. Eger toparda jumıs jaqsı barsa, ol halda quramdı alıstırmastan aldındaǵıday qaldırıw da múmkin.

Toparda islewdi shólkemlestiriwde tómendegi talaplardı ámel qılıw kerek:

- unamsız jaǵdaylardıń aldın alaw; toparlar bóliniw haqqında bilmewi kerek;
- oqıwshılar tapsırmalardı ózbetinshe orınlay alıwları múmkinligin járiyalap, toparlar boyınsha bólistiriw kerek;
- oqıwshılar ózleriniń oqıw imkaniyatlarına sáykes tapsırmalardı ózbetinshe tańlaw halatın jaratıw.

Ádebiyatlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Axborot texnologiyalari sohasida ta’lim tizimini yanada takomillashtirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va ularni IT – industriya bilan integratsiya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4851 sonli Qarori. O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi veb-sayti-www.lex.uz.
2. Абрамова Я.К. Смешанное обучение как инновационная образовательная технология. // Перспективы развития информационных технологий. 2014.
3. Abdugodirov A.A., Ishmuxamedov R., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar (ta’lim muassasalari pedagog-o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – T.: «Istedod», 2008.
4. Yuldashev U.Yu, Boqiev R.R., Zokirova F.M. Informatika o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. –Toshkent: “Talqin”, 2004.
5. Долгова Т.В. Смешанное обучение – инновация XXI века Интерактивное образование: Информационно-публицистический образовательный журнал/учредитель ООО «А-Приор». 2017, №5.
6. Jumanova F., Avazova S., Jobborova G., Xusnetdinov U. Umumiy pedagogika asoslari. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. –Toshkent: “Ishonchli hamkor” 2020.

REZYUME. Ushbu maqolada, informatika va axborot texnologiyalari darslarida o‘qitishning guruhli shakllarini qo‘llanish. Shuningdek, informatika va axborot texnologiyalari darslarida muammoli ta’lim texnologiyalaridan samarali foydalanish bo‘yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматривается использование групповых форм обучения на занятиях по информатике и информационным технологиям. Также даются предложения и рекомендации по эффективному использованию проблемных образовательных технологий на занятиях по информатике и информационным технологиям.

SUMMARY. This article examines the use of group learning in computer science and information technology classes. It also provides suggestions and recommendations for the effective use of problem-based educational technologies in computer science and information technology classes.

KAM KOMPLEKTLI SINFLARDA MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

S.A.Yuldosheva – filologiya fanlari nomzodi, dotsent
O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Tayanch so‘zlar: kam komplektli umumta’lim muassasalari, sinflarni komplektlash, o‘quv jarayonini tashkil etish, mustaqil ish, individual topshiriq va tarqatmalar.

Ключевые слова: малооснащенные общеобразовательные учреждения, полные классы, организация учебного процесса, самостоятельная работа, индивидуальные задания и раздаточные материалы.

Key words: low-equipped general education institutions, complete classes, organization of the educational process, independent work, individual assignments and handouts.

Respublikamizda an’anaviy umumiy o‘rta ta’lim maktablari bilan bir qatorda chekka tumanlarda joylashgan kam komplektli maktablar ham faoliyat yuritib kelmoqda. Ma’lumki, avvalo, “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunda [1], O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 15-martdagi “Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 140-sonli qarorida [2], keyin 2020-yil 20-iyundagi O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi, Moliya vazirligi hamda Sog‘liqni saqlash vazirligining “Umumta’lim muassasalarida sinflarni komplektlash hamda tarifikatsiya ro‘yxatlarini

Ameliy sabaqlarda oqıwshılardı usınıs etilgen tema boyınsha óz kózqarasın tabıw hám tiykarlaw tapsırmaları beriledi. Oqıwshılar ózleriniń pikirlerin tiykarlaw ushın esaplaw texnikası tariyxınan dáliller, ǵalaba xabar qurallarınan maqalalar, turmıstan alıngan qızıqlı hádiyselerden paydalanadı. Oqıtıwshi oqıwshılar tárepinen jol qoyılǵan kemshiliklerge shıdamlılıǵın kórsete biliwi, óz oqıwshısına iseniwi, tuwrıdan-tuwrı májbúrlewden jıraqlı bolıw, xoshametlewge kóbirek itibar beriwı kerek. Oqıwshi qáte etiwge haqlı, kóbinese óz qátelerin analiz etiwı, onıń bilim kónlikpeleriniń qalıplesiwinde áhmiyetli bolıp esaplanadı.

Juwmaqlap aytqanda, zamanagóy pedagogok texnologiyalardıń zamanagóy informaciýalıq texnologiyalar menen birigiwi tálim procesi nátiyjeliligın asırıwı múmkin. Mashqalalı tálim texnologiyalarınan bilimlendiriwde paydalanıw, bilim alıwshılar hám oqıtıwshılar ushın bir qansha imkaniyatlar beredi. Bunda, bilim alıwshılarda, óz pikirlerin aytı alıw, dóretiwshilik, izleniwshilik, kishi toparlarda islese alıw, ózgerlerdiń pikirlerin tıńlaw sıyaqlı kónlikpelerin rawajlanıwına imkán jaratadı. Sonday-aq, oqıtıwshılar da bilim alıwshılar bilimlerin qadaǵalawda, olardıń bilimlerin analiz qılıwda bir qansha imkaniyatlarǵa iye boladı. Mashqalalı tálim texnologiyalarınan informatika hám xabar texnologiyaları sabaqlarında belgilengen talaplarda paydalanıw arqalı, sabaq nátiyjeliligın hám de onıń sapasın asırıwǵa erisiw múmkin.

shakllantirish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida” 8-mh, 28, 124/1-sonli qaroriga muvofiq o‘quvchilar soni yetarli bo‘lmagan umumta’lim muassasalarida, olis (tog‘li, cho‘lli) hududlarda joylashgan umumta’lim muassasalarida hududiy xalq ta’limi bo‘linmalari va hududiy moliya organlari bilan kelishilgan holda komplekt sinflarni tashkil etish belgilangan. Jumladan, kam komplektli umumta’lim muassasalarida (filiallarda) boshlang‘ich sinf o‘quvchilari quyidagi hollarda bitta sinfga birlashtirilishi mumkinligi qayd etilgan [3]:

o'quvchilar soni 8 nafargacha bo'lgan I – IV sinflar;
o'quvchilar soni 12 nafargacha bo'lgan uchta boshlang'ich sinf;

o'quvchilar soni 24 nafargacha bo'lgan ikkita boshlang'ich sinf (I va III, II va IV sinflar).

Respublikamizda qishloq joylarda kichik va aholi yashaydigan olis hududlar (tog'li, cho'lli) mavjud bo'lib, bu joylarga bir sinfga belgilangan me'yordan anchagina kam bo'lgan 7 yoshli bolalar bo'lganda kam komplektli sinflar ochiladi. Bu shunday komplekt sinfki, unda bir o'qituvchi bir vaqtda bir necha sinfdan ishlaydi. Bu sinflarda soni 3 tadan 24 tagacha o'quvchi bo'lishi mumkin. Ya'ni, boshlang'ich sinflar komplekt (*1-sinf + 3-sinf; 2-sinf + 4-sinf; 1+2+3+4-sinflar*) tarzda birlashtirilib, o'quvchilarga ta'lim beriladi.

Kam komplektli umumta'lim muassasalaridagi ta'lim an'anaviyga nisbatan bir qator afzalliklarga ega. Bunda o'qituvchi har bir o'quvchi bilan individual yondashib ishlashi, ta'lim-tarbiyani samarali tashkil etishi kabi imkoniyatiga ega bo'ladi. Har bir bolaning individual xususiyatlari va yashash sharoitlarini yaxshi o'rganadi, sinfi boshqa-boshqa bo'lgan o'quvchilarning hamkorlik faoliyatini tashkil eta oladi. O'qituvchi har bir o'quvchidan tez-tez so'rab turish, ularning bilimidagi kamchiliklarni aniqlash va tuzatish, o'z vaqtida daftar tekshirishi mumkin bo'ladi. Bunday ta'limning tarbiyaviy ahamiyati ham bor: o'quvchining irodasi mustahkamlanadi, katta sinf o'quvchilarining kichik sinf o'quvchilariga yordam berishlari orqali sinfdan uyushqoqlik, ishchanlik, qiyinchiliklarni mustaqil va hamkorlikda bartaraf qilish, o'z-o'zini tekshirish malakasi tarbiyalanadi.

Maktablarda faoliyat yuritayotgan o'qituvchilar komplekt sinflarda ishlash tajriba va malakasiga ega bo'lishlari lozim. Bunday sinflarda o'quvchilarni o'qitishda o'qituvchilardan darslarga jiddiy tayyorgarlik ko'rish va salohiyatni talab etadi. O'qituvchi 45 daqiqalik darsni kompleks tarzda loyihalashtirib, ikkala sinf o'quvchilari bilan vaqtni to'g'ri taqsimlab ishlash jarayonini tashkil etishi kerak bo'ladi. Kundalik hayotda komplekt sinflarda ta'lim berayotgan o'qituvchilar ayrim qiyinchiliklarga duch keiyotganliklariga guvoh bo'lamiz. Jumladan, Surxondaryo viloyatining Sherobod tumanidan o'qituvchi Tozagul Usmonovanning (ism-familiyasi o'zgartirilgan) fikricha, bir o'quv soatida ikki sinfga, ikki mavzuda dars o'tish, o'quvchilardan mavzuni so'rash qiyin. Bunday sharoitda o'qiyotgan o'quvchilarga zamonaviy ta'lim berish imkoniyati yo'q. O'quvchilarda darsga qiziqish sust. O'lis hudud maktablarda komplekt sinflarda tahsil olayotgan o'quvchilarning shart-sharoiti bilan shahar maktablaridagi sharoitni qiyoslab bo'lmaydi. T.Usmonova boshlang'ich sinflarga ta'lim berishda ikki sinfga bir vaqtda o'tishi, alohida dars ishlanma uchun konspekt yozib, ikki mavzuga tayyorgarlik ko'rishini, ikki o'quv reja, ikki xil darslik bo'yicha ishlashini qayd etgan [4]. Darhaqiqat, bunday sinflarda dars berish uchun o'qituvchi:

1. Har kuni darsga tayyorlanishi va turli fanlardan eng kamida 8 soat dars o'tishi kerak. Bunday sinf uchun darsni loyihalashtirish oddiy maktabdagi bir sinf bilan ishlashga qaraganda ko'p vaqt talab qiladi va ishlash darajasi qiyin. Nafaqat darsni loyihalashtirish, balki ikki xil sinfdagi ikki xil fan va mavzu (*ba'zida uch yoki to'rt xil sinfdan uch yoki to'rt xil fan va mavzu*)ni 45 daqiqaga muvofiqlashtirish anchagina vaqt talab qilishi bilan birga ular optimal pedagogik samara beradigan darajada faoliyatni yo'lga qo'yishi ham lozimdir. Bu esa bor tajribasi va mahoratini ishga solgan oliy toifali o'qituvchi uchun ham qiyin jarayondir. Ya'ni, o'qituvchidan tegishli bilimlarni bilishdan tashqari maksimal darajada kuch, sabot, uyushqoqlik, matonat, qat'iyatlikni talab qilinadi.

2. O'qituvchi bir sinf bilan darsning yarmi yoki 1/3 qismi davomida shug'ullansa (*o'tilgan mavzuni so'rash, yangi mavzu bayoni va mustahkamlash*), darsning qolgan

vaqtida o'quvchilar mustaqil ishlashiga to'g'ri keladi. O'quvchilar mustaqil ish bajarayotgan vaqtda o'qituvchi boshqa sinf bilan band bo'ladi.

3. Komplekt sinfdan ikki xil sinf o'quvchilarining diqqat-e'tibori bir-biriga chalg'ishi kuzatiladi. Ya'ni, bir sinf o'quvchilari, ayni vaqtda o'qituvchi rahbarligida ishlayotgan boshqa sinf o'quvchilarining xalaqit berishiga qaramay, mustaqil ishlashlari kerak bo'ladi. O'quvchilarda ham bunday muhitda ta'lim olish ko'nikmasini shakllantirish taqozo etiladi.

Bunday yondashuvda o'qituvchi ko'proq mustaqil ish shakllaridan, didaktik tarqatmalardan unumli foydalanib, o'quvchilarni band qilishi mumkin bo'ladi. Bir vaqtning o'zida ikki sinf o'quvchilariga ikki xil mavzuni o'rgatish, mavzu yuzasidan bilimlarni mustahkamlovchi mashq va topshiriqlarni bajaritirish va o'zlashtirish darajasini nazorat qilish kabi vazifalarni amalga oshirish kerak bo'ladi. Komplekt sinflarda faoliyat asosan doimiy mustaqil ishlarni amalga oshirish bilan olib boriladi. Mustaqil ishlar darsning 50% dan ortig'ini tashkil etadi. Ikki sinf o'quvchilarning bir qismi bevosita o'qituvchi rahbarligida ishlasa, ikkinchi qismi o'qituvchi bergan topshiriqni mustaqil bajarish bilan shug'ullanadi. Bu jarayon muntazam almashinib turadi. Mustaqil ishning bajarilish hajmi va vaqti o'qituvchining boshqa sinf bilan olib boradigan ishning hajmi va vaqti bilan bog'liq bo'ladi.

Ona tili va o'qish savodxonligi fanini ikki xil sinfdan kompleks tarzda o'qitishda ham mustaqil ishlar amalga oshiriladi. Mustaqil ishlash jarayonida o'quvchilarda quyidagi bilim, ko'nikma va malakalar rivojlanadi: o'qib tushunish hamda mustaqil o'qib, bilim o'rtirish; tinglab tushuntirish; nutq so'zlash; yozish, grammatik savodxonlikni shakllantirish; o'z ishini mustaqil ravishda tashkillashtira olish, rejalashtirish; mayda muammolarni hal qila olish va o'z faoliyatida qo'llay olish; o'zgarlar nuqtayi nazarini tushuna olish va shaxsiy fikrga ega bo'lish; qiyinchiliklar oldida chekinmaslik; xatti-harakatlar, ish natijalari uchun mas'ullik kabilar.

Ona tili va o'qish savodxonligi fanini puxta o'zlashtirgan o'quvchi kundalik hayotda duch keladigan turli vaziyatlarda o'zini tanishtira olishi, suhbatdoshining fikrini tushunishi va unga mantiqli javob bera olishi, berilgan manbadan mavzuga oid materiallarni izlab topishi va o'rganishi, shaxsiy fikrini aytishi, bahs-munozarada erkin ishtirok etishi kerak bo'ladi. Buning uchun o'qituvchi o'quvchining fikrlash salohiyatini, aqliy rivojlanishini, mantiqiy tafakkurini o'stirishi; o'quvchilarni o'z-o'zini, moddiy borliqni tilning ifoda vositalari yordamida ifodalashga hamda o'z fikri va his-tuyg'ularini ona tilining keng imkoniyatlari doirasida bayon eta olishga o'rgatishi lozim. Ushbu maqsadlarni amalga oshirish uchun kamkomplektli sinflarga mo'ljallangan o'quv-didaktik tarqatma materiallarni takomillashtirish hamda innovatsion usullarga asoslangan mustaqil ish shakllaridan foydalanish talabi ortib bormoqda. Ta'lim jarayonida o'qituvchi tomonidan o'quv-didaktik tarqatmalarning o'rinli va unumli qo'llanilishi o'quv sifati va samaradorligining oshishiga, o'quvchilarda mazkur fanlarga nisbatan mehr-muhabbat hissining kamol topishiga zamin hozirlaydi. Barchamizga ma'lumki, bugungi kunda umumiy o'rta ta'lim muassasalari uchun nashrdan chiqarilayotgan tayyor to'plam shaklidagi (jadvallar, sxemalar, asarlarga ishlangan suratlar, adiblarning suratlar va h.) hamda fan o'qituvchisi tomonidan o'quv dasturidagi mavzular yuzasidan tayyorlangan tarqatma materiallar amalda qo'llanilmoqda. Ba'zida sinf o'quvchilari tomonidan mustaqil ish tarzida tayyorlangan sifatli, talabga javob beradigan ishlar ham tarqatma sifatida ishlatilmoqda. Biroq ularning barchasi sinf bilan frontal ishlashda, butun sinfga yangi mavzuni tushuntirish, mustahkamlash, takrorlash jarayonlarida qo'llaniladi. O'quvchilarning yakka tartibda ishlashiga mo'ljallangan topshiriqli tarqatma materiallar esa sinf o'zlashtirish

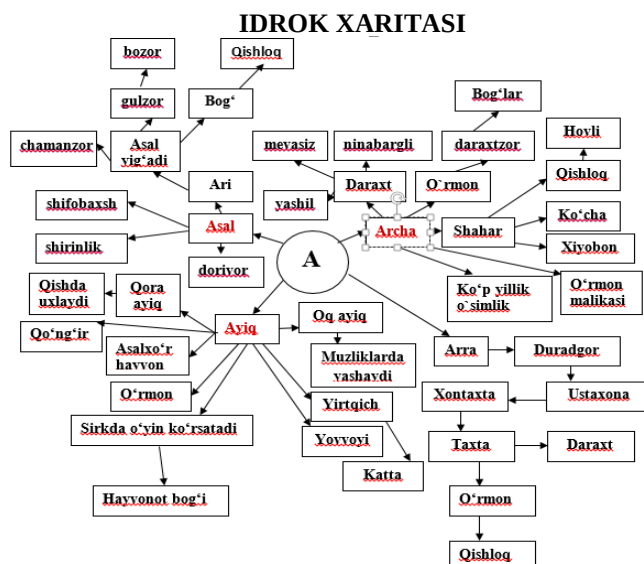
salohiyatiga qarab ijodiy yondashilib o'qituvchi tomonidan yaratiladi.

Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki, tarqatma didaktik materiallar o'quvchi dunyoqarashini, didini tarbiyalaydi. Tayyorlanadigan tarqatmalar sifatli, chiroyli dizayn va shaklda, ishlatishga qulay bo'lishi lozim. Estetik jihatdan o'ziga xos tarzda nafosat va did bilan yaratilgan har qanday tarqatma o'quvchilarda ruhan baland kayfiyat uyg'otadi va ishchanlik holatini oshiradi. Shu bilan birgalikda yaxshi, sifatli tayyorlangan tarqatma material sinf o'quvchilarida ijobiy taassurot uyg'otadi, ularning diqqatini o'qituvchiga va darsiga jalb etadi, o'quvchilarning ustozga nisbatan hurmat hissini orttiradi. Didaktik tarqatma materiallar o'quv jarayonida trenajyor vazifasini o'taydi va o'quvchilarda bilim, ko'nikma, malakalarning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Tarqatma materiallarni darsning boshlang'ich qismida tarqatilishi maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv, avvalo, o'quvchilarning diqqatini jamlashga xizmat qilsa, ikkinchidan, mavzu yuzasidan ularning ma'lum bir tasavvurga ega bo'lishlariga yordam beradi. Shu bilan birga ularni yangi mavzu asosida yaratiladigan muammolar va g'oyalar haqida oldinroq o'ylashga majbur etadi. Yangi mavzuni o'zlashtirishda faollikka undovchi tarqatmalarni yaratishda sinf o'quvchilarining o'zlashtirish darajasiga qarab tabaqalashgan (darajaviy) topshiriqlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Ya'ni, o'zlashtirishning I darajasida o'quvchilar avval o'rgangan materialni bilishi tekshiriladi; o'zlashtirishning II darajasida tashqi yordamsiz esda qolganlar bo'yicha o'zlashtirilgan ma'lumotlarni qayta aytib berish va shular asosida namunaviy topshiriqlar yechish ko'nikmalari tekshiriladi; o'zlashtirishning III darajasida o'quvchilarning ijodiy fikrlash ko'nikmalari tekshiriladi. Quyida "Ona tili va o'qish savodxonligi" fanidan mustaqil faoliyatni tashkil etishga qo'llash mumkin bo'lgan ayrim individual topshiriqlar namunalaridan keltirib o'tamiz:

1-tarqatma. o', i, e unilari bilan boshlanuvchi so'zlar yozing. *Namuna:*

o'	i	e
O'yin	ish	Elak
O'jar	ishtaha	Etak
O'rdak	itoat	ertak
...	...	...

2-tarqatma. Jufflikda yoki yakka tartibda ishlash uchun mo'ljallangan. Berilgan "O", "I", "U" unli harflariga "Idrok xaritasi"ni tuzish. *Namuna:*

Bu kabi tarqatma materiallar o'quvchilarda mavzu bo'yicha o'z bilimlarini mustahkamlashga, mustaqil va ijodiy fikrlashga, lingvistik tushunchalarini boyitishga, nutqiy ko'nikma va malakalarining rivojlantirilishiga xizmat qiladi. Mustaqil ishlash uchun tavsiya etilayotgan mazkur didaktik tarqatmalar o'qituvchiga quyidagi imkoniyatlarni beradi: darsni frontal tushuntirishdan oldin ijobiy muhit yaratiladi; sinf o'quvchilarining diqqat-e'tiborini tortganligiga ishonch hosil qilinadi; o'quvchi ishonchini ta'minlaydi; dars jarayoni samarali tashkil etiladi; bahs, muzokara vaziyati uchun ijobiy muhit yaratiladi; o'quvchilarning vizual qabul qilish ehtiyojlarini ta'minlaydi; murakkab o'zlashtiriladigan mavzularni soddalashtirib, qulay yo'l bilan tushunishga yordam beradi va darsning sifatini kafolatlaydi; mavzu haqidagi axborot to'ldiriladi, kengaytiriladi.

Didaktik tarqatma materiallar o'quvchiga fanni oson va qulay o'zlashtirishga xizmat qilishi lozim. Shu bilan birgalikda tarqatmalar o'quvchilarni: tezroq anglashga; esda saqlashga; hech qanday qaydlarsiz butun e'tiborni noverbal axborotdagi asosiy g'oyalarga qaratishga; o'z taklif va mulohazalarini berishga; g'oyalar ustida amaliy mashg'ulot o'tkazishga, tahlil qilishga; olgan ma'lumotlarni amaliyotda, muammoli vaziyatlarda tatbiq eta olishga; kerakli daqiqlarda axborot to'plashga yo'naltiradi.

Xulosa qilib aytganda, tarqatma materiallar o'quvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil etishda ijobiy ta'sir etadi, u darsning ajralmas qismi sifatida oldindan tayyorlanishi kerak.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda O'RQ-637-son "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 15-martdagi "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 140-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining, 2020-yil 20-iyundagi "Umumta'lim muassasalarida sinflarni komplektlash hamda tarifikatsiya ro'yxatlarini shakllantirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 8-mh, 28, 124/1-sonli qarori.
4. Kam komplektli sinflarda ta'lim muhiti qanday? Umumiy o'rta ta'lim 12.04. 2019. <http://marifat.uz/marifat/ruklar/umumii-urta-talim/2735.htm>.

REZYUME. Mazkur maqolada kam komplektli umumta'lim muassasalarida komplekt sinflarni tashkil etilishining omillari, ta'lim jarayonining afzalliklari va muammolari, samarali ta'limni tashkil etishda mustaqil ishlar, individual topshiriq va tarqatmalardan foydalanishning o'ziga xos jihatlari yoritilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье описаны факторы организации полных занятий в малооснащенных общеобразовательных учреждениях, преимущества и проблемы образовательного процесса, особенности использования самостоятельной работы, индивидуальных заданий и раздаточных материалов в организации эффективного обучения.

SUMMARY. This article describes the factors of the organization of complete classes in low-equipped general education institutions, the advantages and problems of the educational process, the specific aspects of using independent work, individual assignments and handouts in the organization of effective education.